

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

श्री मनोरंजक नाटक समाज.

शुक्लदेव.

नाटकनो संक्षिप्त सार अने गायनो.

रचनार,
कवि चित्रकार,
कुलचंद्र अवेरचंद्र शाह, (नडीआह.)

प्रकाशक,
प्यारेलाल विठ्ठलराय भुंता.
भाडीआ, अमदावाद.

क १६७७

छ. स. १६२१

आवृत्ति पहेली प्रत ३०००

मूल्य त्रय आना.

કાયદા પ્રમાણે રજીસ્ટર્ડ કરાવી પ્રસ્તુત નાટકના સર્વ અધિકારો
 'શ્રી મનોરંજક નાટક સમાજ' ના માલીક પોતાને
 સ્વાધીન રાખ્યા છે, માટે તેમની અનુમતિ વિના
 કોઈએ આ નાટક છપાવવું કેવા ભજવવું નહિ.

શ્રી 'ગણેશ' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
 ઈશ્વરલાલ માણેકલાલ ત્રીવેદીએ છાપ્યાં
 કે. જુમામસ્તીદ સામે-અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૯-૨૩૯- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ રૂડદેવનું - ગાયનો

વિષય ૬-૧૨-૪

લેખકના એ બોલચાલની કૌંપીરાઈ

સૃષ્ટીમાં આદિ કાળથી અઘાપી પર્યંત દેવી અને આસુરી સંપત્તિ વચ્ચે પરસ્પર યુદ્ધ ચાલુજ આવે છે. અને પરિણામે દેવી સંપત્તિનો વિજય અને આસુરી સંપત્તિનો પરાજય એ અનાદિ સિદ્ધાંત પણ આજે સાંભળતા આવ્યા છીએ, પરંતુ શ્વાનની પેઠે અહિં તહિં ભટકતું મન જ્યારે સુખ દુઃખ અને રાગદ્વેશાદિ હાંધી રહીત દ્રષ્ટાંરૂપે સ્થપાય છે. આત્માને ઓળખી જાય ત્યારેજ એનું પુરૂં રહસ્ય સમજાય છે.

॥ મન પવ મનુષ્યાણાં કારણં વંધમોક્ષયોઃ ॥

મન એજ મનુષ્યનાં બંધન અને મોક્ષનું કારણ મનાયું છે, માટે શમ દમ નિયમાદિ પ્રયત્નો વડે કરીને જે પ્રથમ મન વશ થઈ જાય તેજ ભવ તરીકે જવાય. બાકી ધરખારનો ત્યાગ કરી બીજા માગીને ખાવાથી કે નાના પ્રકારના કાવા દાવામાં ફસાઈ અહિં તહિં ભટકવાથી કદ પ્રભુ મળતા નથી. પોતાના નિત્ય કર્મોમાં કુશળ રહી ધર્મ ધ્યાનવડે કરીને મનથી પવિત્ર થએલો સંસ્કારી જીવ સંસારી જતાં વાસનાઓથી મુક્ત થતો જાય છે અને અંતે પ્રભુના પામનો અધિકારી થાય છે એજ આ કથા પ્રયોગનું તાત્પર્ય છે.

જે પામર જીવો દ્રવ્ય કે કિર્તિના લોભથી સામાન્ય અન્યાય કરી અમૃત જીવન ગાળે છે તે પોતે પણ જ્ઞાણતા દશે કે સૃષ્ટિના નિયમરૂપે સ્થપાયેલા દેવતાની નોંધમાં કાઢનાથી કિંચીત પણ ફેરફાર થઈ શકે તેમ નથી, જેવું કરશે તેવું ભોગવશે, પરમાત્મા ! સર્વને સદ્યુષ્ટિ આપો, સર્વને સન્માર્ગે ચલાવો !

નડીઆદ
તા. ૧૦-૫-૧૭

કુલચંદ્ર ઝવેરચંદ શાહના
જય શ્રીકૃષ્ણ.

શુકદેવજી કથા પ્રયોગનાં પાત્રો.

શુકદેવજી—પુર્વાવતારમાં શુકરપે બ્રહ્મચારી સંસ્કારી થયેલો.
દેવી જીવ.

વેદવ્યાસ—શુકદેવજીના પિતા.

નારદમુની—બ્રહ્માના પુત્ર.

વીરભદ્ર—મહાદેવજીના મુખ્ય ગણ.

જનક—મિથિલાપુરનો રાજા,

જયે—રાજાનો માળી.

ભગો—મક્કિનો ડોળ ધાલું દંભી હનનમ.

રમતારામ—હાજર જવાળી બિશુદ્ધ બ્રાહ્મણ.

અષ્ટાવક—અપંગ ઋષિ કુમાર

ધૈતકેતુ—અષ્ટાવકનો મામો.

અમાત્ય—જનક રાજાનો કારભારી.

કહોલ—અષ્ટાવકના પિતા.

ધન્વંતરી—દેવતાઓનો વૈદ.

તક્ષક—મનુષ્ય રૂપે રહેલો નાગ દેવતા.

પરિક્ષિત—પાંડવ વંશજ શાસ્ત્રપ્રસિધ્ધ રાજા.

શમિક—એક તપસ્વી.

શૃંગી—તપસ્વીનો કુમાર.

ઋષિપત્નિ—વેદવ્યાસનાં પત્ની.

સુભતા—અષ્ટવકની માતા.

અમણા—જગા માળીની સ્ત્રી.

ગંગા યમુના,

સરસ્વતી

રંભા-ઉવ રી

ચિત્રલેખા-મદનલેખા

} મહા સરીતાઓ

} આસરાઓ.

એ શિવાય ખીજ આસરાઓ, ઈદ્રાદિક દેવતાઓ, મહાદેવના
યજ્ઞો ઋષિકુમારો, શિષ્યો, બ્રાહ્મણો, અનુચરો વિગેરે.

શ્રી ગણેશાય નમઃ

શ્રી શુકદેવજી કથા પ્રયાગની કથા રચના.

મંગળાચરણ—

ચિત્રકર્શન-વસ્તુ વિવેચન.

કર્શન ૧ છું—મેર પર્વત પ્રદેશ ઉપર વર્ષાઋતુનાં ગુણગાન કરતી અપ્સરાઓની હડી આવેલા પક્ષી દેહી શુકદેવજી અને વેદ વ્યાસની સાથે તપોવનમાં નિવાસ કરતાં ઋષિ-પત્નીનો સહજ સમાગમ થાય છે.

કર્શન ૨ છું—વીરભદ્રાદી શંભુના અન્ય ગણો શાની શુકને શોધતા શોધતા તપોવનમાં આવી પડે છે પરંતુ તેણે તે પક્ષીદેહ તજી દીધાના સમાચાર સાંભળી નિરાશ થઈ જાય છે, નારદમુની આવી તેમને સમજાવી કૈલાશ તરફ વિદાય કરી દે છે.

કર્શન ૩ છું—યુક્તી અભિલાષાથી તપ કરતા વેદ વ્યાસના આશ્રમસ્થાનમાં નારદમુની આવે છે અને ઋષિપત્નિના ઉદરમાં આશ્રય પામેલા એ દેવી જીવતું યથાર્થ રક્ષણ કરવાનો ઉપદેશ કરી પાછા બ્રહ્મલોકમાં ચાલ્યા જાય છે.

કર્શન ૪ થું—પોતાના શયનગૃહમાં પોટેલા મિથિલાપુરપતિ જનકને સ્વપ્ન આવે છે અને એમાંથી જાણત થતાં સ્વપ્નાવસ્થામાં અનેલા બનાવના સ્મરણથી ચિત્તભ્રમ જેવું થઈ જાય છે.

કર્શન ૫ મું—ગંગાસ્નાન કરવા જતા ઋષિકુમારો અષ્ટાવક નામના એક અપંગ ઋષિકુમારને ચીડવે છે. બ્રહ્મવિદ્યા શીખનાર ભગોભગત, રમતારામના કહેવાનો ઉધો અર્થ સમજે છે—બ્રમણા તેને ભમાવે છે.

દર્શન ૬ હું—ઉદ્દાલક સુતીના આશ્રમમાં સુગતા માતા પાસે અષ્ટાવક આકંઠ કરતા આવે છે, પોતાના પિતા જનક રાજના દરબારમાં છે એમ જાણી પોતાના મામા શ્વેત કેતુને સાથે લઈ મિથિલાપુર જવાને નિશ્ચય કરે છે.

દર્શન ૭ થું—ગાર વર્ષથી માતાના ઉદરમાં વસેલા શુક્રદેવજીને ગંગા યમુતા અને સરસ્વતી મુર્તિમાન પ્રગટ થઈ વરદાન આપે છે. સાક્ષાત વિષ્ણુ પણ આશ્રમસ્થાનના રક્ષણાર્થે પોતાનું સુદર્શનચક્ર મુકી અભયદાન આપે છે. શુક્રદેવજીનું પ્રાગટ્ય થાય છે.

અંક ૨ જો.

દર્શન ૧ હું—જનક રાજના પ્રશ્નથી ગભરાયલા ઘણા બ્રાહ્મણો મિથિલાપુર છોડીને ચાલ્યા જાય છે.

દર્શન ૨ જી—રાજના પ્રશ્નના સમાધાન માટે અષ્ટાવક તથા શ્વેત કેતુનું આગમન થતાં રાજના અમાત્ય સાથે માર્ગમાંજ સમાધાન.

દર્શન ૩ જી—રાજસભામાં અષ્ટાવકનો જ્ઞાનવાદ રાજની શંકાનું યથાર્થ સમાધાન.

દર્શન ૪ થું—અષ્ટાવક પુજન, પિતાપુત્ર ભેટ.

દર્શન ૫ મું—જન્મ યોગી શુક્રદેવજીનો તપ કરવાનો નિશ્ચય, માતા પિતાનો બોધ, વિયોગ-ઈદ્રાવાહન.

દર્શન ૬ હું—જ્ઞાન ગુરુમાં ધ્યાનસ્થ શુક્રદેવજી, દેવેન્દ્રની આજ્ઞાથી તપ ભંગ કરવાનો પ્રયત્ન કરતી રંભાદિ દેવાંગનાઓનો પરાજય.

દર્શન ૭ મું—ભગવાનના દર્શનની ભ્રમણાથી નાક કાપી એઠેલો ભગો અને ભ્રમણાનો ધણી જગો.

દર્શન ૮ મું—જનક વિદેહીને ત્યાં જતાં માર્ગમાં નારદજીનો સ-
માગમ શુકદેવજી અને નારદજીની જ્ઞાન ગોષ્ઠ.

દર્શન ૯ મું—શુકદેવજીનું જનકરાજની પાસે આગમન, અરસ-
પરસ મન સમાધાન.

અંક ૩ જો.

દર્શન ૧ જી—મૃગયાથી શ્રમીત થયેલો પરિક્ષિત રાજા શમિક
ઋષિના આશ્રમસ્થાનમાં આવી ચઢે છે ત્યાં પોતાનો
આતિથ્ય સત્કાર નહીં થવાથી ક્રોધાવેશમાં ઋષિના કંઠ
પ્રદેશમાં મરેલો સર્પ વિંટાળી ચાલ્યો જાય છે. પાછળ-
થી ઋષિકુમાર પણ રાજાને શ્રાપ આપે છે.

દર્શન ૨ જી—રાજા મહેલમાં પ્રવેશ કરતાં રાજાને અપશુકન થાય
છે આશ્રમસ્થાનમાં બનેલો બનાવ બુઝી ગયેલો રાજા
શ્રાપ સમાચાર સાંભળી સાવધાન થઈ જાય છે.

દર્શન ૩ જી—તક્ષક તથા ધન્વંતરીનો ચમત્કારીક વાદ વિવાદ.

દર્શન ૪ થું—ગંગાનદ ઉપર શ્રીમદ્ ભાગવતની કથા સમાહ પરિ-
ક્ષિતનો મોક્ષ, દેવતાઓનાં આશીર્વાચન, વિષ્ણુ પ્રાગટ્ય
અને કથા પ્રયોગની પુર્ણાહુતી.

॥ ૐ તત્સત્ પરમાત્મને નમઃ ॥

સમાપ્ત.

શ્રી ગણેશાય નમઃ

શુકદેવજી.

નાટકનાં ગાયનો.

મંગલાચરણ.

૧

સુત્રધાર ૧ શ્રી ગણેશ્વામી—સુમંગલનામી;
બાળાઓ પ્રથમ વંદુ પદ કમલ વિશમી.

શ્રી૦
શ્રી૦

વંદુ ભારતી માત ભવાની,
વંદુ તાત ગુરુ દેવજ્ઞાની
દો શુભ આશિષ દાસ પ્રમાણી.

શ્રી૦

૨

સુત્રધાર— જેતું લોચન એક અર્ધ ઢળિયું,
ધ્યાનેજ મિચાયલુ
બીજું એક રહ્યું નમી મદ ભર્યું
શ્રી અંગ નીહાળતું
ને ત્રીજું દુરથી મહા મદનને
અગ્નિ રૂપે બાળતું,
એવાં લોચન શ્રી ત્રીલોચન તણાં
કલ્યાણ સૌનું કરો.

૩

જાળાઓ—અજર અમર પદ દેનાર છે સાચું જગમાં શ્રીહરિનામ
 સાચું જગમાં શ્રીહરિનામ, વળી લજવા નવ ખેસે દામ.—અજર.
 જન્મ જોગી શુકદેવે, જન્મ થતામાં જોગ સ્વીકાર્યો,
 શ્રીમદ્ ભાગવત શ્રવણ કરાવી
 પરિક્ષિતરાયને તાર્યો રામ (૨)

અજર.

૪

અપ્સરાઓ—વર્ષાક્રતુ શી રળીઆમણી,
 જો સખી વર્ષાક્રતુ શી રળીઆમણીરે લોલ.
 લીલાં લીલાં અંખર ઓઢ્યાં શાં ભૂમિએ,
 લીલાં હરીયાળીનાં વનજો. જો સખી
 રમણિય ત્રટ સરવર તણા નવામ્બુએ છલકાય,
 (જયમ) આંખડીઓ વીરહી તણી આંસુડે ઉલરાય.
 વાદળીઓ ઉમંગલર આવતી રે લોલ,
 જાણે પીયુનો સંદેશજો લાવતી રે લોલ;
 વારી બિંદુ મોતીડાં વરસાવતી જો. (૨) સખી વર્ષા

ઝૂપીપત્ની—

૫

કાચારથ ગામી રૂડા હંસલાજી.
 હાંકો કાચારથ રહી હુંશીયાર—રહી હુંશીયાર—કાચારથ.
 ચુકશે જો જરીએ ચીલા,
 મુકશે જો જરીએ લીલા,
 ચઢશે તોફાને મન તોખાર—મન તોખાર—કાચારથ.

ઋષીપત્ની—

૬

સુખ દુઃખ મનનાં કારણ સજની,
મનપર સૌ આધાર;
જેનું મન જેથી માન્યું તેમાં સુખ તેને સાર....સુખ
યોગી છે યોગે રાજ, (૨)

અપ્સરાઓ—લોગી ઉપલોગે રાજ, (૨)

ઋષીપત્ની—રાજ વનવાસી વન મોઝાર

સજની રાજ વનવાસી વન મોઝાર.... સજની
ડહેલે ઘરબારી રાજ, (૨)

અપ્સરાઓ—મહેલે દરબારી રાજ, (૨)

ઋષીપત્ની—રાજ જેનો જેવો અધિકાર;

સજની રાજ જેનો જેવો અધિકાર.... સજની

૭

નારદ—હુંપદથી હરિ હર હરિજન હુંપદથી હરિ હર....

લઘુતામાં પ્રભુતા વસે, પ્રભુતાથી પ્રભુ હર;

કીટી મીઝરી ખાત છે, વાળી રૂંદે હુવ....હરિજન

૮

વ્યાસ—હર હર હર શંભુનાથ દેવાધિદેવા !

નિશદિન દીન ભાવે હું કડું ભક્તિ સેવા;

ચરણ શરણ આવી યાચું છું શીરનામી,

વરદ સુખદ આપો વંદુ હે વિશ્વ સ્વામી....

નારદ—ગા મન ગોવિંદ ગોવિંદ ગોપાલ (૨)

શ્રીધર બંસીધર ગિરીવરધર;

નટવર હરિ નંદલાલ ગા મન૦

જય જગદીશ ઇશ ગતિ ન્યારી,

અકળકળાની શી બલીહારી;

હરિ દીનબંધુ દયાલ ગા મન૦

માયા દર્શન.

તંદ્રા—પરવારી રાજા જનક પોતે રાજ કાજ થકી અહીં;

દેખાડું જો સખી જો સુતો દેખાય છે શય્યા મહીં.

નિદ્રા—હુશમન ચઢી આવ્યો નગરપર નિજપટા વજડાવિયો;

કીટ્ટા તણા તોડી કમાડ મહેલ મહિં આવી રહ્યો.

તંદ્રા—શય્યા મહિંથી પકડી ગરદન રાયને બેઠો કરે;

ઉગામીયાં છે શસ્ત્ર કરવા ધડથી શિર બુદ્ધ અરે.

નિદ્રા—રાજા બહુ ભયખીત થઈ નિશ્વાસ બહુ નાખે ખરે;

જીવતો જવાઈ એમ કહી બે હાથ જોડી કરગરે.

તંદ્રા—સૌની ચુકાવી નજર નૃપતી ત્યાંથી નાઠો જીવ લઈ;

આવી ચઢ્યો દેખાય છે નિજ નગરના ચૌટા મહીં.

નિદ્રા—ભુજ્યો અને તરસ્યો વળી છે વસ્ત્ર પણ પૂરાં નહીં,

(૧૩)

મુકી નગરની હદ સખી જે આવીઓ વગડા મહી.
તંદ્રા—ત્યાં વૃક્ષ નીચે પાત્ર ધાન ભર્યું પડ્યું દેખાય છે;
ભરી કોળીઓ બહુ હર્ષથી મુખમાંહી મુકવા જાય છે.
નિદ્રા—જે સાંઠ લઢતા આવીયા ન ઉપાય રાજનો રહ્યો;
પાટું પ્રહારે પૃથ્વીતિ પૃથ્વી ઉપર ગબડી ગયો....

ઋષિકુમારો—

૧૧

ચાલો ગંગાજી આજ સ્નાન સંધ્યાને કાજ;
વળી સાથે મળ્યો છે શિષ્યોનો સમાજ— ચાલો
પ્રણય મંત્રનો જાપ જપીને ખેસું ધરી સમાધી;
વેદ મંત્રની ધુન મચાવું પ્રહારને આરાધી—ચાલો

સર્વે—

૧૨

ચાલો કરીએ લુલ્લાની ટીંગા ટોળી;
ઝાલો હાથ પગ એના વાળો ઝોળી— ચાલો
તહારા બાપે ના હીંદોળ્યો;
તહારી માએ ના હીંદોળ્યો;
નવ પાઈ તને ગળથુથી ઘોળી— ચાલો
કેવાં કીધાં હશે પાપ;
અદ્યા નથી તારે બાપ;
શાને અઝું કરો છો ચીકણું ચોળી— ચાલો

અમણા—

૧૩

હું જોખન મદ માતી;
રંગત મારી રોજ નવી બદલાતી,
દેખા દેખી મનથી મદન વશ થાતી;
વારે વારે ગલરાતી (૨)

હું

ચાલ મારી ચમક ઠમક મચકાતી
નહાની મારી નાબુક કમર લચકાતી
સામાને જોઈ રહેજે ધડકે છે મારી છાતી (૩) હું

અમણા—

૧૪

માલણ મતવારી હું સૌમાં સવાઈ,
છું સૌમાં સવાઈ કરૂં ખુબ કમાઈ.
છાખ મારી ચુન ચુન કલીથી છવાઈ;
ગજબ ફુલ બસુંદી ને બુધ બાઈ.
અજબ રંગ ખુબ સુવાસ ફેલાઈ;
સાસરીઆમાં રોજ થતીતી ભવાઈ;
અહીં સૌ પીચરમાં મારે મન લાઈ;
તોય હું તો મફતની ચકલે ચવાઈ.

માલણ.

માલણ.

મુજતા—

૧૫

મુખીયા જન મનથી
મુખીયો સંસાર છેજી;
હુઃખીયાને હુઃખ પરમાણે

હુઃખીયો બહેવાર છેજી
 રોગીનું હુઃખ નિરોગી;
 ભુખનું નવ જાણે લોગી
 અનુભવથી જાણે કેવો સંસારે સાર છેજી. સુખીયા.

અષ્ટાવક—

૧૬

સકલ મનોરથ સૌના મનના શ્રી હરી પુરણ કરે;
 આશરો એનો મોટો ખરે. સકલ.
 અંધાને જે આંખો આપે મુંગાને પંડીત કરી સ્થાપે;
 પ્રમુદ્ધપાએ અંગ વગર પણ અપંગ ગિરિવર ચઢે—આશરો.
 એ માયાને કોઈ નવ જાણે સમજે જન નિજ મતિ પરમાણે
 પલક માત્રમાં ત્રિકમજી તરણાનો મેરૂ કરે— આશરો.

અષ્ટાવક—

૧૭

મામા ચાલો જનકપુર જઈએ.
 પહેલી આજ્ઞા દાદાજીની લઈએરે— મામા.
 બ્રહ્મ બીજ જગમાંથી શું નાશ પામ્યું?
 વેદ શાસ્ત્ર સૌએ થયું શું નકામું?
 એના પ્રશ્નનો જવાબ ખરો દઈએરે— મામા.

અષ્ટાવક—

૧૮

જગન્નાથ જગપાલક જહ્નપતિ
 રંક તણા રખવાળ જે

હરી રંક તણા રખવાળ જો
 દીનાનાથ દીનબંધુ લેજો
 દીન જનની સંભાળજો

+

+

+

+

જગન્નાથ જગ પાલક જગપતિ

કેશવ કમલનયન કમલાવર,

શ્રીધર પરમાનંદ જો,

દેવકી નંદન સુર મધુમર્દન;

મધુસુદન સુખકંદ જો—

જગન્નાથ

સરસ્વતિ—

૧૯

એક સમય શંકર પારવતિ જો કૈલાસ થકી આવ્યાં;
 વન ઉપવનની શોભા જોતાં મેરૂ શિખર પર આવ્યાં.
 ગુપ્ત સ્થાન એકાંત જાણી પારવતી શંકરને પુછે;
 નાથ પઢાવો મને, ગુપ્તમાં ગુપ્ત જ્ઞાન એવું શું છે?

“વારૂ પછી”

મનવાંછીત વરદાતા શંભુ અભિલાષા સતીની જાણી;
 કરૂણા આપી પિનાકપાણી વરસાવે અમૃત વાણી;
 પાસે શિક્ષાનલમાં પાંખી એક અલૌકિક વાસ કરે;
 તે પણ આ શિવ પારવતિના જ્ઞાનવાદ ઉરમાંડી ધરે.

શુકદેવ—

૨૦

મહારે જન્મ નથી લેવો.

ઓ જમના મૈયા મારે જનમ નથી લેવો.

હું તો જનમ જોગી એવો.

ઓ જમના મૈયા મારે જનમ નથી લેવો.

ગંગા } આતે તમારો જોગ કેવો ?
યમુના } જનમ જોગી આતે તમારો જોગ કેવો ?
સરસ્વતિ }

યમુના— અક્ષય કવચ તને આપું હો બહાલા રે.

ના હોય ટાઢ કે પરસેવો— જનમ જોગી.

શુકદેવ— પહેરવાની બાધા મહારે ઓઠવાની બાધારે;

અમે ધર્યો છે જોગ એવો— ઓ જમના.

ગંગા— અક્ષય પાત્ર હું આપું છું બહાલા રે;

જમો મીઠાઈ ને મેવો— જનમ જોગી.

શુકદેવ— બાવાની બાધા મહારે પીવાની બાધારે;

મેંતો ક્યો છે નીચ એવો— ઓ ગંગામૈયા.

સરસ્વતિ—વેદ ચારેતું જ્ઞાન પામ્યો તું બહાલા રે;

શ્રુતિ સ્મૃતિનો સાર લેવો— જનમ જોગી.

શુકદેવ— શ્રુતિ ને સ્મૃતિ મહારે નામ હરિનું રે,

હું તો જનમ જોગી એવો— સરસ્વતિ મૈયા.

બ્રાહ્મણ—

૨૧

ચાલો ઘર લેજા થઈએ (૨)

સૌ જઈએ પોતાને મુકામ—

ચાલો.

તજી આવ્યા ધરખાર;
 અહીં રહેવામાં ન સાર;
 માટે બીજે જઈ કરીએ મુકામ— ચાલો.
 રાબને ચિત્તજન થયો બગડ્યો સઘળો તાલ;
 હવે નહીં આ નગરમાં રહેવામાં કંઈ માલ— ચાલો.
 પ્રશ્ન પુછે સૌ વિપ્રને તેડાવી મહિપાલ;
 ઉત્તર ન દેવાય તો થાએ લુડા હાલ— ચાલો.
 પોથી પુસ્તક વાંચેલાં તે આવ્યાં નહીં કામ;
 આવ્યા એવા જાએ પાછા કરી બદનામ... ચાલો.

અષ્ટાવક {
 શ્લોકેતુ

૨૨

ઓ મામા ૨) હજીએ દુર કેટલું?
 મને કદમ લાગે છે કોસ જેટલું.... ઓ મામા
 ભાઈ એતો દીસે થાક્યાના ગાઉ લાંબા,
 એમ ઉતાવળથી ફળે ના કાંઈ આંખા;
 મારા હાથ પગ હાળે, શ્વાસ માય નવ મુળે,
 મને કદમ લાગે છે કોસ જેટલું.... ઓ મામા.

અષ્ટાવક—

૨૩

પાલખી મેનાનું શું કામ છે અમારે. પાલખી મેનાનું શું કામ છે?
 ઉત્તરદીધા વિના એના નગરનાં, અત્ર ને પાણી હરામ છે ..અમારે.

(૧૯)

આ હાથ પગ મેના ને પાલખી,
આ ઘોડી અમારે કરમે લખી;
ઉત્તર દીધા વિના એના નગરનાં, અત્ર ને પાણી હરામ છે...અમારે.

વારાંગનાઓ—

૨૪

તાના દીમ દીમ તોમ તોમ તનનનનન
તોમ તનનનનન તોમ તનનનનન.... તાના
નાદર દીમ નાદર દીમ દીમ દેરે નાદર
નાદર દાની તુંદર દાની—દીમ દેરે નાદર
દરદર તાનુમ તનન—દીમ તાનુમ તનન....તાના
ધુમ કીડાન તક ધીધીગન ધીધીગન
ધે કડાન તક ધીધીગન ધીધીગન
ધા કીડાન તકધે તોમ તનનન
ધા કીડાન તકધે તોમ તનનન
ધા કીડાન તક તનનનનન...

અષ્ટાવક—બીજા આદ્યો— ૨૫

સત્ય એક પરિબ્રહ્મ,
જગત મિથ્યા સ્વપ્ના જેવું
જગત મિથ્યા સ્વપ્ના જેવું
અસત્ બ્રમ ઉપજાવે એવું.
અજબ રંગ માયા બતલાવે

સત્ય

(૧૦)

જળ તરંગ જેમ જળમાં આવે

તત્ત્વજ આદી પ્રસીદ્ધ

અનાદી સિદ્ધ અગોચર સચરાચર એવું...સત્ય૦

વારંગના—

૨૬

મપસાની પમપની મપનીગ મપરેસા

મગરેસા ગરેસા ગરેસા નીસા મપસા...(૨) મપસા૦

મપનીપ મપનીપ સારેનીસા મપનીપ મપગરે

રેસાની પમગમ પરેગ સા... મપસાની૦

ધાધી ગીડાનગ તાકધીમ ગીડીનગ તાકીટધા

ધીરકીટ તક તારકીટ તક ધીરકીટ તકધા (૪)

ગરેસા ગરેસા નીપ સાની પમપ ગમપ હાં ગમપ

ગરેસા મગરેસાની પમગરેસા

નીગ તીંગ થૈ તીંગધે-તા (૨) નીગ (૮) તીંગધે-તા

તીંગ (૮) તીંગધે-તા તદધા કડાનધા, (૩)

સાગમપ મગરેસા... ... મપસાની૦

અષ્ટાવક—

૨૭

રટ રટ રસનારે રામ રામ

જાનકી જીવણ પુરન કામ—

રટ૦

ખટ રસ ભોજન પાન કરાવ્યું,

(૨૧)

તોપણ નવ હરી નામ સુણાવ્યું;
ધીઝ ધીઝ તુજને લુણ હસમ (૨) ૨૮ ૨૮૦.

અષ્ટાવક—

૨૮

હવે જોઈશું (૨) રાજની મહેમાનગીરી (૨)
દર્ભને કુલ બહુ જોઈશું અમારે,
એસવું એકાંતમાં ધ્યાન ધરી— હવે
ખીલીનાં પાન પણ જોઈશું અમારે,
ભજવા શંકરને ભાવ ક્રી— હવે

શ્લોકપતિ—

૨૯

ના ના ન્હાનડીયા જાયા (૨)
નહી જવા દઉં લાડકવાયા ! ના ના
હજી તું છે નાનો ખાળ,
તારે નથી તપનો આ કાળ,
નહી જવા દઉં લાડકવાયા ના ના
ખાર વર્ષ મેં ઉદરે રાખી,
વૃથા વહ્યો શું ભાર ?
નહી જવા દઉં નયન સલુણા (૨)
આત્મ તણા આધાર રે— ના ના

વ્યાસ—

૩૦

સુત સપુત પાછા વળેા સુણેા હીતનીરે વાત.

શાને ઘેલા થઈ ઘર તજે ? તજે માતને તાત—સુત.

શુક—પુન્ય પિતાજી પાછા વળેા જાણી હીતની મેં વાત,

કોણુ પુત્ર છે કોણુ માત ને તાત—પુન્ય.

તમારી રૂઢન કરે નાંખી નાંખી નીશ્વાસ,

ઘો કૈં આશ્વાસન તેહને કરો શાને નિરાશ—સુત.

શુક—લક્ષ ચોરાશીમાં હું કર્યો બન્યો સઘળે નિરાશ.

અવતાર ધરીયા અનેક મેં પુરું કોની હું આશ—પુન્ય.

અપ્સરાઓ }
રંભા }

૩૧

સાંવરીયાને જોગ લીયો અગ કીસ ખીધ પાસમેં જાઉં

સાંવરીયાને.

મહનલેખા—ગોરસ મટકીમે મહી જમાવું ગ્વાલન બનકે મેં જાઉં

સાંવરીયાને—

ચિત્રલેખા—કુલનકી કુલ છાબ બનાઉં માલન બનકે મેં જાઉં

સાંવરીયાને—

રંભા—ગોરે ગોરે અંગપે લલુત લગાવું જોગન બનકે મેં જાઉં

સાંવરીયાને.

રંભા—

૩૨

મોરલા મઢાવું ચાંચ તહારી સોનાથી;
 કેંક ટોકા કરીને જોગીરાજને જગાડ,
 જોગીરાજને જગાડ વીરા માનું તારો પાડ... મોરલા •
 વર્ષાના વિલાસી, તપોવન વાસી,
 કલાધારી કલા તું તારી દેખાડ (૨).... મોરલા •

અપ્સરાઓ }
 રંભા }

૩૩

નેત્ર ઉઘાડોજી નહાનડીયા,
 જુઓ નારી અમે સહુ બાલ કુમારી,
 મોહુ ભરી, બહુ આશ ભરી;
 અહીં આવી ઉભી બની દાસી તમારી. (૩)

+ + + + +

રંભા—

મેલી દો જોગ ઓ નહાનડીયા ?
 તમે જોગયો જોગ ભલા ભલા ભાવે.
 સાથે ખેસી જમો નાથ ખેડો અમ સાથ
 મીઠી મીઠી નીંદડી આવે. (૩)

શુકદેવ—

કોણ છે કોની તું નાર વિચાર તણ
 લવે મુખે શું લાજ ધુતારી;

(૨૪)

અમો વનવાસી, છે કોની તું દાસી,
મતિ ગઈ છેક શું નાસી તમારી. (૩)

+ ÷ ÷ + +

અમો વનવાસી, આસપાસ વન કુંજ લલી
રંભા જ્યાં ભરાઈ કોકોલ ગાન કરે;
મદનરાજ મહામદમાં મહાલે

મદ ઘેલીના ગર્વ હરે;
એવા કામ કીડા સ્થળમાં પણ
નવ કરી કામ કીડા જોણે
વૃથા ગયું જીવતર તે નરનું
ખોયો જન્મ વૃથા તેણે

શુક—

વંદાવન વન કુંજ લલી
જ્યાં હરિજન હરિગુણ ગાન કરે;
મન માફે મોહનમાં મહાલે
જે રૂપ સૌના ગર્વ હરે;
જળમાં સ્થળમાં વ્યાપક સૌમાં,
તેને નવ લજઓ જોણે
વૃથા ગયું જીવતર તે નરનું
ખોયો જન્મ વૃથા તેણે

અપ્સરાઓ—

૭૩

ન્હાનડીયા જોગી શાને કાળે નાના કહો છો?—ન્હાનડીયા.

ઠાલી માન મરજાદમાં રહો છો (૨).....ન્હાનડીયા.

પુંઠળ બહુ યાશે પસ્તાવો,

નવ જોગ ફરી મળશે આવો;

જગમાં જન્મ્યાનો શો દહાવો? ન્હાનડીયા.

શુક— એમાં નહીં અમને પસ્તાવો,

શું જોગ ફરી મળશે આવો?

અપ્સરાઓ—જગમાં જન્મ્યાનો શો દહાવો?

સુખ ભોગવતાં ભય છે શાનો?

હઠ છોડી કંઈ હજીએ માનો;

રંભા—મહા મદન મંત્ર શીખવું છનો.... ન્હાનડીયા.

૩૪

શુક— ભગવન્ મને દેખાડશો ભગવાનનું ઘર છે કયું?

નારદ—ગંગા મહીં નાહ્યા પછી ન્હાવાનું શું બાકી રહ્યું?

શુક— ભગવન્ મને દેખાડશો ભગવાનનું ઘર છે કયું?

નારદ—બાધી બહુ ગમ તો પછી બાવાનું શું બાકી રહ્યું?

શુક— ભગવાન.

નારદ—ગાયા મુખે ગોવિંદ તો ગાવાનું બાકી શું રહ્યું?

શુક— ભગવાન.

(૨૬)

૩૫

નારદ— નથી આ બાલ જરા ખોટો,
આ બાલ મુની, નથી આ બાલ જરા ખોટો;
વૈકુંઠ માંહી વિષ્ણુ ને લક્ષ્મી,
બ્રહ્મા સાવિત્રીનો જોટો;
માયા મહેશ્વર બુદ્ધાં નથી,
છે મહિમા માયાનો મોટો..... આ બાલ.

શુક— લલા લલાએ બુદ્ધ બાધી સંસારમાં,
ચાખ્યો માયાનો સોટો;
શાને તમે બ્રહ્મચારી રહ્યા ?
કહો શાને તમે બ્રહ્મચારી રહ્યા ?

નારદ— આતો પકડ્યો અમારો ટોટો.... આ બાલ.

૩૬

ભગો— ભગા તારું ભાગ્ય ખુદ્યું;
તારું ભાગ્ય ખુદ્યું હવે ભલો જડ્યો છે ઉપાય..ભગા.
આંખોની વચ્ચે નાક નડે તેથી,
પરભુ ન દેખાય....
આ નાક વચ્ચેથી જાય,
પછી ભગવાનનાં દર્શન થાય;
મારા જેવા હૈને કડંતો પુછ્યાની ખો ભુલી જાય-ભગા..

ભમણા—રહ્યા નકટાનો સંગ કરી નકટો થયો,
નાક કાપ્યું નકામું શે હાથે કરી ?

ભગો— હુંધ્યાના મંતર મોઢે ના આવડે,
તેથી આ નાક ના ચોટે ફરી;

ભમણા—હવે આશા શી રાખે હુંધાવાની ?
મુવા વાતો તમારી અક્કલ વની;

ભગો— હવે તહારીને મહારી ભેડી બની,
તું નકટી ધણીયાણી હું નકટો ધણી....

સર્વે—જગદીશ્વરનું નામ જપી દ્યો અંતર જ્યોત જગાવોજ,
જનમ જનમનું સાર્થક કરી દ્યો ભોગ નહિ મળે આવોજ;
શમ દમ નીમ વડે બે આલો તન મનને ખુબ તાવોજ.
નીબનંદ આનંદે મહાલો એજ જીવનનો લહાવોજ....

શમિકન્કણિ—

ક્ષમા એજ ભુષણ શુરવીરનું,

ક્ષમા ભુષણ છે શાણાનું;

દયા એજ ડહાપણનું ધર છે,

હિંસા એજ દિવાનાનું....

....

ભુઓ.

વિદ્વાનોનું ભુષણ વાણી,

સાધુ લે સાધુતા જાણી;

(૩૮)

કોધ કર્મ છે બહુ નહારું,
હોય રંક કે ચણાનું....ભુઓ.

શુંબી—

૪૦

નવ થાશે મિથ્યા વચન માફ,
નવ થાશે (૩)
એ તક્ક જેને કુંકારે કરતી ભેજન ધરતી ફાટે.... નવ.
વચન અસત્ય કદી ન ઉચ્ચારું,
નિશ્ચય એનું મૃત્યુ થનારું;
બ્રહ્માથી પણ નહીં ફરનારું.... થાશે.... નવ થાશે.

શુક—

૪૧

હો મનવા ભજ હરિનામ;
આખર આવે એજ કામ....હો મનવા.
પુણ્ય પવિત્ર પુરણ પુરુષોત્તમ;
પરમ બ્રહ્મ સુખધામ....હો મનવા
સર્વોત્તમ સાક્ષીભુત સઉના;
સેવક જન અભિરામ.... ...

૪૨

રૂપિમંડળ— ધન્ય ભાગ્ય તે ધામ તણાં જ્યાં,
સદા ભજન કિર્તન થાતાં;
ધન્ય ભાગ્ય તે ગામ તણાં જ્યાં

(૨૬)

હરિજન હરિના ગુણ ગાતા...
મુકે— એજ ઉપાય ખરો આખરનો,
 પતિત પણ પાવન થાતા;
 આં ભવ પરભવનાં બંધન સૌ,
 તોડી પ્રભુ પદમાં બાતા... ... ધન્ય

૪૩

તક્ષક— શાને અવસર ગુમાવો ?
 દેનારો આવો નહિ મળે-કોઈ નહીં મળે;
કાશ્યપ— દેનારા મળશે બહુએ પણ,
 મહારા જેવો ના કહેનારો નહીં મળે-કોઈ નહીં મળે.
તક્ષક— “ લક્ષ્મી ચાંદલો કરવા આવી ”
 “ કપાળ ધોવા શીદ બાઓ ”
કાશ્યપ— “ દગો કોઈનો સગો નથી ”
 “ શીદ તમે સગા એના થાઓ ? ”
 સાચાને તો આંચ ન આવે,
 લાંચ હીધે કંઈ નહીં વળે;
 કંઈ નહીં વળે કંઈ નહીં વળે...

તક્ષક— શાને

શુકદેવ— ૪૪

પ્રભુ પ્રલય સમયમાં પાપી શંખાસુર મારી;
 ધર્યું પ્રથમ મન્થ સ્વરૂપ વેદ લીધા તારી...પ્રભુ

(૩૦)

પ્રભુ અમૃત કાળે વલોવીયાં સાગર વારી;
 ધર્યું બીજું કચ્છ સ્વરૂપ ધરા પીડે ધારી...પ્રભુ
 પ્રભુએ કીધો ઉદ્ધાર વળી હિરણ્યકશ્પ હણી;
 ધર્યું ત્રીજું શુકર રૂપ ધરી ઢાલે ધરણી...પ્રભુ
 પ્રભુ પ્રકટ્યા તોડી સ્થંભ હિરણ્યકશ્ચપુ માર્યો;
 ધર્યું ચોથું નરહરી રૂપ પ્રહલાદને તાર્યો...પ્રભુ
 પ્રભુ ત્રણ ડગલે પ્રહ્લાદ માંપી બનીરાય છળ્યો;
 ધર્યું પાંચમું વામન રૂપ ન મહિમા જાય કળ્યો...પ્રભુ
 પ્રભુ કાઢ્યાં ક્ષત્રી મૂળ લઈ ફરશી હાથે;
 ધર્યું છઠું રૂપ ભૃગુપતિ શ્રી જગન્નાથે...પ્રભુ
 પ્રભુ કરી સીતાની શોધ દેશ બધો ડાળ્યો;
 ધર્યું સાતમું રામ સ્વરૂપ રાવણને રોળ્યો...પ્રભુ
 પ્રભુ મથુરાં માંહી કંસ કાળો કેર કરે;
 ધર્યું આઠમું કૃષ્ણ સ્વરૂપ દેવકીનંદ હરે...પ્રભુ

૪૫

સર્વ— સાર લેજો સંસારી સૌ સારનો આ સાર;
 જ્ઞાન વિના ગોવિંદ મળે ના તજતાં ધરસંસાર.
 તેલ રહ્યું તલને વિષે જ્યમ ચક્રમક અગ્નિ પ્રકાશ;
 આત્મ એમ વસે અંતરમાં કુલમાંહી જ્ય મવાસ.

ૐ શાંતિ શાંતિ શાંતિ

સમાપ્ત.

